

دانشگاه یزد

دوفصلنامه علمی، دانشکده هنر و معماری دانشگاه یزد
سال نهم - شماره سیزدهم - بهار و تابستان ۱۴۰۰
ISSN: 2645-3711

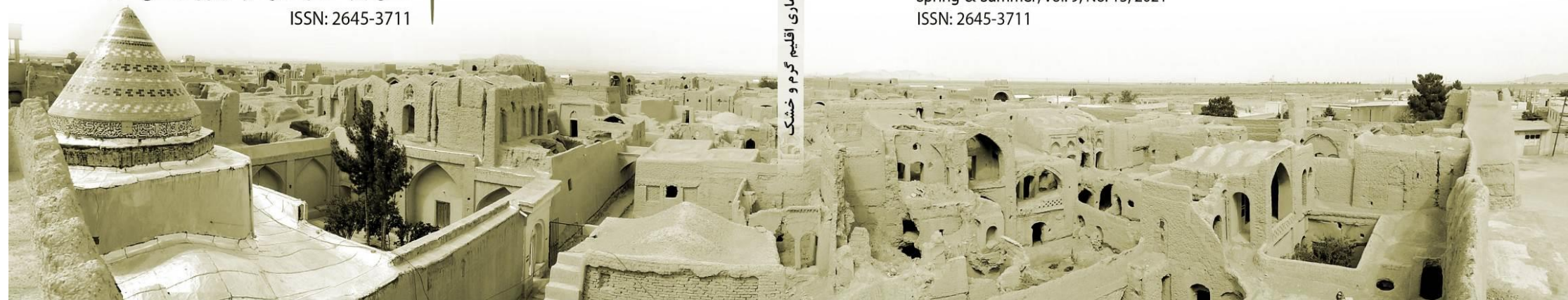
دوفصلنامه علمی معماری اقلیم گرم و خشک

Yazd University

ARCHITECTURE IN HOT AND DRY CLIMATE

Yazd University- Faculty of Art & Architecture
spring & summer, Vol. 9, No. 13, 2021
ISSN: 2645-3711

- گونه‌شناسی فضاهای نیمه‌باز در خانه‌های بومی دوره صفویه و قاجاریه شهر تاریخی ناین
فاطمه محرابیون محمدی، حمیدرضا بیگ زاده شهرکی، سمیه امیدداری
- نگاهی به مرمت‌های انجام شده در کتیبه‌های نوشتاری آثار معماری دوره اسلامی ایران از دیدگاه مبانی نظری مرمت و مبانی هنرهای تجسمی
طاہره شیشه بری، حسین احمدی
- بررسی سیر تحول تاریخی و شکل‌گیری مسجد جامع کاشان
بابک عالمی، صدیقه کمالی زارچی
- انشاء مزرعه دولت آباد قم، از آغاز تا اضمحلال
حسین راعی، محسن بیگلری
- به‌یافت؛ از مشق تا مکتب
محمد رضا امینی، محمد رضا اولیاء
- انعطاف‌پذیری در مسکن بومی روستایی بلوچستان ایران
کریم بخش ترشایی، غلامرضا اکرمی، علیرضا عینی قر
- بررسی رابطه درون - بیرون و سیر تحولات آن در مساجد ایران (از آغاز تا دوران صفوی)
مجید رستمی قلعه لانی
- رویکردهای انرژی‌مدار در معماری از منظر انرژی نهفته
حمیدرضا منصوری، شاهین حیدری
- بهینه‌سازی عملکرد حرارتی نمای دو پوسته تیپ جعبه‌ای با تهویه طبیعی در فصل تابستان در شهر تهران
فریال سادات سیادت، ریمه فیاض، نیلوفر نیکقدم
- تبیین سیر تحول درون‌گرایی در ساختار ورودی خانه‌های ایران در دوره قاجار و دوره پهلوی اول (مطالعه موردی: شهر شیراز)
فاطمه کاکایی، حامد مضطرزاده
- بررسی مطلوبیت کارکرد فضاهای نیمه‌باز خصوصی از نظر ساکنین (نمونه موردی: آپارتمان‌های مسکونی شهر سبزوار)
محمد رضا کفش زاده، لیلا صبری
- بررسی مؤلفه‌های پدافند غیرعامل در سازمان فضایی و کابندی قلعه تاریخی مورچه‌خورت اصفهان
سعید امیرحاجلو

سال نهم - شماره سیزدهم - بهار و تابستان ۱۴۰۰

- Typology of semi-open spaces in the vernacular houses of the Safavid and Qajar periods of Naein historic city
- The Restoration of the Inscriptions of the Islamic Architecture Monuments of Iran from Viewpoint of Theory Restoration and the Basics of Visual Arts
- Study of historical evolution and formation of Jameh Mosque of Kashan
- Study of Dulatabad Farmstead Creation in Qom, from the beginning to the end
- Behyaft; From Mashgh to School of Thought
- Flexibility in Indigenous Rural Housing in Balochistan, Iran
- A Study on Inside-Outside Relationship and Its Evolutions in Ancient Mosques of Iran (From beginning to the Safavid Era)
- Energy-Oriented Approaches in Architecture
- Optimization of thermal performance of double skin façade box window type with natural ventilation in summer in Tehran
- Explaining the Evolution of Introspection in the Entrance Structure of Iranian Homes in the Qajar and First Pahlavi Era (with Case View on Shiraz City)
- The study of desirability of private semi open spaces from the residents' point of view (case study: residential apartments in Sabzevar)
- An Investigation of the Strategies of passive defense in the Spatial Organization and Architecture Features of the old Mourcheh Khort Citadel

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهنمای تهیه و شرایط ارسال نوشتارهای علمی در نشریه معماری اقلیم گرم و خشک

- هدف نشریه "معماری اقلیم گرم و خشک" انتشار نتایج پژوهش‌های علمی در زمینه معماری اقلیم گرم و خشک و موضوعات مرتبط با آن در حوزه‌های معماری سنتی، مرمت، هنرهای وابسته به معماری، شهرسازی، طراحی شهری و انرژی است.
- علاوه بر قرار گرفتن موضوع مقاله در زمینه تخصصی نشریه، مقالات یا بخشی از آن نباید در هیچ مجله‌ای در داخل یا خارج از کشور به طور هم زمان در جریال داوری و یا چاپ باشد. مقالات ارائه شده به صورت خلاصه مقاله درکنگره‌ها، سمپوزیوم‌ها، سمینارهای داخلی و خارجی که چاپ و منتشر شده باشد، می‌تواند در قالب مقاله کامل ارائه شوند.
- نشریه در رد یا قبول، ویرایش، تلخیص یا اصلاح مقاله‌های دریافتی آزاد است.
- اصلاح و خلاصه کردن مطالب با نظر نویسندگان انجام می‌شود و مسئولیت صحت محتوای مقالات به عهده نویسندگان است.
- در صورت استفاده از مطالب دیگران، منبع مورد نظر با شماره و اطلاعات کامل منبع مذکور ارجاع داده شود.
- مقالات مندرج لزوماً نقطه نظرات مسئولین نشریه نبوده و مسئولیت مقالات به عهده نویسندگان است.
- نوشتارهای علمی - پژوهشی پس از داوری و تصویب در هیات تحریریه به چاپ می‌رسند. نشریه از پذیرش سایر نوشتارها نظیر ترجمه، گردآوری، مروری و... معذور است.
- نوشتارهای ارسالی نباید قبلاً در نشریه دیگری به چاپ رسیده و یا بطور همزمان به سایر نشریات و یا سمینارها برای بررسی و چاپ ارائه شده باشد.
- نوشتارها ترجیحاً به زبان فارسی باشد. با وجود این نشریه قادر است نوشتارهای انگلیسی زبان را نیز در صورت تایید به چاپ برساند.
- در تنظیم فایل اصل مقاله، رعایت بخش‌های زیر به ترتیب ضروری است:
- ✓ صفحه اول: بدون نام و مشخصات نویسنده (نویسندگان) و فقط شامل عنوان مقاله، چکیده فارسی (باید به تنهایی بیان کننده تمام مقاله و شامل بیان مسأله یا اهداف پژوهش، روش پژوهش، مهم‌ترین یافته‌ها و نتیجه‌گیری و حداکثر ۳۰۰ کلمه باشد) و واژه‌های کلیدی باشد. واژه‌های کلیدی مربوط به متن و عنوان مقاله بلافاصله بعد از چکیده و بین ۳ تا ۶ کلمه نوشته شود.
- ✓ پرسش‌های پژوهش (حداکثر ۳ مورد)
- ✓ مقدمه: شامل بیان مسئله، بیان اهداف یا فرضیه، روش تحقیق (در معرفی روش تحقیق صرفاً به نام روش بسنده نشود و علاوه بر عنوان، مواردی همچون مراحل انجام، روش گردآوری اطلاعات، مراحل انجام و فرآیند پژوهش ذکر گردد)، و ساختار مقاله می‌باشد.
- ✓ پیشینه تحقیق
- ✓ بدنه اصلی پژوهش (چارچوب نظری، بحث و بیان یافته‌ها)
- ✓ نتیجه‌گیری
- ✓ تشکر و قدردانی: سپاسگزاری از همکاری و راهنمایی کسانی که در تدوین مقاله نقش داشته‌اند (در صورت نیاز)
- ✓ پی‌نوشت‌ها: شامل معادل‌های لاتین و توضیحات ضروری درباره اصطلاحات و مطالب مقاله، که به ترتیب با شماره در متن و به صورت پی‌نوشت در انتهای مقاله و قبل از فهرست مقاله درج گردد.
- ✓ منابع فارسی و لاتین شامل صرفاً منابعی که در متن مورد استناد قرار گرفته‌اند، به ترتیب الفبا بر حسب نام خانوادگی نویسنده
- ✓ چکیده انگلیسی (حداقل ۳۵۰ و حداکثر ۵۰۰ کلمه)

نشریه معماری اقلیم گرم و خشک. سال نهم، شماره سیزدهم، بهار و تابستان 1400

ISSN: 2645-3711

ناشر: دانشگاه یزد

مدیرمسئول: دکتر کاظم مندگاری

زمینه انتشار: معماری

صاحب امتیاز: دانشگاه یزد

سرمدیر: دکتر علی غفاری

مدیر داخلی: دکتر علی شهابی نژاد

هیات تحریریه (به ترتیب حروف الفبا):

1- دکتر سید محمدحسین آیت اللهی	دانشیار دانشکده هنر و معماری - دانشگاه یزد
2- دکتر رضا ابوئی	دانشیار دانشکده هنر و معماری - دانشگاه یزد
3- دکتر شاهین حیدری	استاد دانشکده هنر و معماری - دانشگاه تهران
4- دکتر محمدحسین سرائی	استاد گروه جغرافیا - دانشگاه یزد
5- دکتر علی غفاری	استاد گروه شهرسازی - دانشگاه شهید بهشتی تهران
6- دکتر هادی ندیمی	استاد گروه معماری - دانشگاه شهید بهشتی تهران
7- دکتر محمدرضا نقصان محمدی	دانشیار دانشکده هنر و معماری - دانشگاه یزد
8- دکتر سیدعباس یزدانفر	دانشیار دانشگاه علم و صنعت ایران
9- دکتر پیروز حناچی	استاد دانشگاه تهران
10- دکتر حمید ندیمی	استاد دانشگاه شهید بهشتی
11- خانم دکتر فاطمه مهدیزاده سراج	استاد دانشگاه علم و صنعت

طراحی جلد و لوگو: مهندس شهاب الدین خورشیدی

ویراستار ادبی: مهندس سیدمحمدرضا قدکیان

ویراستار انگلیسی: مهندس حسین سلطان رحمتی

کارشناس پژوهشی و صفحه آرایی: دکتر عاطفه شهبازی

چاپ: انتشارات دانشگاه یزد

نشانی: یزد، خیابان امام خمینی، کوچه سهل بن علی، دانشکده هنر و معماری، دفتر مجله معماری اقلیم گرم و خشک

تلفن: 03536222985

تارنمای نشریه: <http://smb.yazd.ac.ir>

پست الکترونیکی: ahdc@journals.yazd.ac.ir

سیستم نشریه معماری اقلیم گرم و خشک دسترسی آزاد بوده و استفاده از مطالب و کلیه تصاویر آن با ذکر منبع بلامانع است.

نشریه معماری اقلیم گرم و خشک پس از چاپ در پایگاه اطلاع رسانی مجلات علمی و تخصصی ایران (magiran.com) پایگاه مجلات تخصصی نور (noormags.ir)، ISC و Google scholar نمایه می شود.

اسامی داوران این شماره:

نریمان فرح زا

بهاره بنزاده

مرتضی ملکی

ابولفضل حیدری

جمشید داوطلب

سجاد مؤذن

ساناز حائری

محمود پورسراجیان

عباس یزدان فر

محسن کشاورز

لیلی ذاکر عاملی

آویده کامرانی

حمیدرضا جیحانی

فرامرز حسن پور

سید محمد حسین آیت الہی

ایوب علی نیا

محمد دیدہ بان

منصورہ طاہباز

سمیہ نوغانی

ہانی زارعی

ہادی لوک زاده

حمیدرضا بیگ زاده شہرکی

- 1 گونه‌شناسی فضاهای نیمه‌باز در خانه‌های بومی دوره صفویه و قاجاریه شهر تاریخی نایین
فاطمه محرابیون محمدی، حمیدرضا بیگ زاده شهرکی، سمیه امیدواری
- 23 نگاهی به مرمت های انجام شده در کتیبه های نوشتاری آثار معماری دوره اسلامی ایران از دیدگاه مبانی نظری مرمت و مبانی هنرهای تجسمی
طاهره شیشه بری، حسین احمدی، احمد صالحی کاخکی
- 39 بررسی سیر تحول تاریخی و شکل گیری مسجد جامع کاشان
بابک عالمی، صدیقه کمالی زارچی
- 59 انشاء مزرعه دولت آباد قم، از آغاز تا اضمحلال
حسین راعی، محسن بیگلری
- 77 بهیافت؛ از مشق تا مکتب
محمدرضا امینی، محمدرضا اولیاء
- 103 انعطاف پذیری در مسکن بومی روستایی بلوچستان ایران
کریم بخش ترشابی، غلامرضا اکرمی، علیرضا عینی فر
- 119 بررسی رابطه درون - بیرون و سیر تحولات آن در مساجد ایران (از آغاز تا دوران صفوی)
مجید رستمی قلعه لانی، الهام بختیاری منش
- 137 رویکردهای انرژی مدار در معماری از منظر انرژی نهفته
حمیدرضا منصوری، شاهین حیدری
- 155 بهینه سازی عملکرد حرارتی نمای دو پوسته تیپ جعبه ای با تهویه طبیعی در فصل تابستان در شهر تهران
فریال سادات سیادت، ریما فیاض، نیلوفر نیکقدم
- تبیین سیر تحول درون‌گرایی در ساختار ورودی خانه‌های ایران در دوره قاجار و دوره پهلوی اول
(مطالعه‌موردی: شهر شیراز)
175 فاطمه کاکایی، حامد مضطرزاده
- بررسی مطلوبیت کارکرد فضاهای نیمه‌باز خصوصی از نظر ساکنین (نمونه موردی: آپارتمان‌های مسکونی شهر سبزوار)
195 محمدرضا کفاش زاده، لیلا صبری
- بررسی مؤلفه‌های پدافند غیرعامل در سازمان فضایی و کالبدی قلعه تاریخی مورچه‌خورت اصفهان
217 سعید امیر حاجلو، بصیرا سقایی

مقاله پژوهشی

رویکردهای انرژی مدار در معماری از دیدگاه انرژی نهفته

حمیدرضا منصوری^{۱*}، شاهین حیدری^۲

۱- دانشجوی دکتری معماری، پردیس بین الملل کیش، دانشگاه تهران، ایران

۲- استاد دانشکده معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

(دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲۹، پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۲۹)

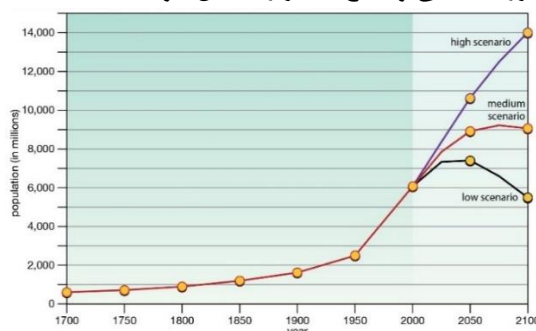
چکیده

پیش بینی ۸/۹ میلیارد نفر رشد جمعیت جهان تا سال ۲۰۵۰، نیاز به انرژی و مصرف بیشتر ذخایر را به دنبال خواهد داشت. با رشد اقتصادی فعلی، منابع سوخت فسیلی تا انتهای قرن میلادی حاضر به پایان می‌رسد، چون انرژی نقشی اساسی در رشد و توسعه پایدار کشورها دارد، جهان با بحران انرژی روبرو خواهد شد. کشور ما از یک سو با پهنه گسترده و در حال توسعه اقلیم گرم و خشک روبرو است که نیاز به انرژی برودتی (تولید بار برودتی و نگهداری تجهیزات آن به مراتب گرانتر و با صرف انرژی بیشتری نسبت به بار حرارتی همراه است) زیادی داشته و از سوی دیگر با اقتصادی نفت پایه، در سال‌های آتی از ناحیه انرژی مورد تهدید خواهد بود. آمارها حاکی از مصرف ۵۰ تا ۶۰ درصد از انرژی در بخش معماری و شهرسازی هستند و انرژی کلی ساختمان، ترکیبی متغیر از انرژی نهفته و بهره‌برداری است، هدف مقاله تحلیل و بررسی دو بخش اصلی انرژی کلی ساختمان، یعنی انرژی بهره‌برداری و انرژی نهفته بوده تا بتوانیم با یافتن راهکارهایی مناسب از نگاه انرژی نهفته، مصرف انرژی کلی ساختمان را کاهش دهیم.

روش تحقیق، بررسی و مقایسه مقادیر انرژی بهره‌برداری و نهفته در دوره عمر ساختمان است، چون در کشور ما اندازه‌گیری دقیق مصرف انرژی نهفته در دوره عمر ساختمان، به دلیل فقدان اطلاعات دقیق از مراحل ساخت، مصالح و جزییات، حمل و نقل، تعمیر و نگهداری مقدور نیست؛ بنابراین از چند آزمایش انجام شده در کشورهای مختلف و بررسی نتایج آن‌ها برای میزان تاثیرگذاری انواع انرژی در انرژی کلی ساختمان استفاده شده است. نتایج حاصل بیانگر اهمیت طراحی اولیه معماری و استفاده از جزییات مناسب به همراه بهبود روش‌های ساخت، جهت افزایش عمر ساختمان است؛ که البته استفاده از مصالح با انرژی نهفته کمتر، بادوام و روش‌های تعمیر و نگهداری مدرن باعث این افزایش خواهد شد. همچنین مقایسه مصرف انرژی نهفته و بهره‌برداری نشان داد که افزایش انرژی نهفته ناشی از عایق‌بندی اضافی و ایجاد اینرسی حرارتی با افزایش ضخامت جداره‌ها و سقف در طول عمر ساختمان باعث کاهش انرژی کلی از طریق کاهش مصرف انرژی بهره‌برداری خواهد شد.

کلمات کلیدی: اقلیم گرم و خشک، انرژی کلی، انرژی بهره‌برداری، انرژی نهفته، باز استفاده

اولین مولفه تاثیرگذار بر مصرف منابع انرژی، جمعیت است، افزایش جمعیت به خودی خود عاملی منفی نیست، مگر به واسطه آن، کیفیت مسائل زیست محیطی، اجتماعی، فرهنگی و کمیت‌های اقتصادی از مرزهای مجاز تجاوز کند (حیدری، ۱۳۹۴) شروع مشکل از اینجاست که جمعیت، تراز انرژی را بهم می‌زند، اداره امور اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل^۱ در نمودار تصویر ۱ وضعیت رشد جمعیت جهان را تا سال ۲۱۰۰ ترسیم کرده و طبق آن جمعیت جهان تا سال ۲۰۵۰ حداقل به ۷/۳ میلیارد نفر، در نگره متوسط به ۸/۹ میلیارد نفر و در نگره حداکثر به ۱۰/۷ میلیارد نفر بالغ می‌گردد. این در حالی است که بیشترین جمعیت جهان در کشورهای جهان سوم (فن‌آوری پایین با راندمان کم و استفاده از سوخت‌های تجدیدناپذیر) و کمترین آن در کشورهای توسعه‌یافته (فن‌آوری بالا و حرکت به سمت استفاده حداکثری از انرژی‌های تجدیدپذیر) زندگی خواهند کرد^۲ (Roaf & al., 2004). جمعیت بیشتر نیاز به انرژی فسیلی و منابع بیشتر را بدنبال خواهد داشت.

تصویر ۱: نمودار برآورد جمعیت انسانی جهان از ۱۷۰۰ تا ۲۰۰۰، پیش‌بینی جمعیت تا ۲۱۰۰- (ماخذ (UNDES, 2004))

پیش‌بینی می‌شود که ذخائر شناسایی شده، بیش از نیم قرن دیگر دوام نیاورند (حیدری، ۱۳۹۴). بنابراین در آینده نزدیک راهی جز تغییر شیوه مصرف، صرفه‌جویی و روی آوردن به انرژی‌های تجدیدپذیر وجود ندارد. فاصله زیادی بین کشورهای پیشرفته و توسعه‌یافته در مقایسه با سایر کشورها در الگوی رشد جمعیت، مصرف انرژی، راندمان تولید در بخش‌های صنعتی و کشاورزی وجود دارد و در نقطه مقابل کشورهای پیشرفته حداکثر استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر و هسته‌ای را دارا هستند، درحالی‌که جهان‌سومی‌ها مصرف‌کننده عمده انرژی‌های فسیلی هستند. بخش زیادی از پهنه کشور ما دارای اقلیم گرم و خشک با نیاز روز افزون به بار برودتی در روز است. به‌دلیل راندمان پایین فن‌آوری، تولید انرژی الکتریکی جهت راه‌اندازی و استفاده از تجهیزات برودتی با حدود ۵۰ درصد اتلاف انرژی (به دلیل راندمان پایین فن‌آوری) همراه بوده و بسیار گران خواهد بود. از طرفی کشور ما در مرحله گذار بوده و شتابان به سوی توسعه پیش می‌رود و در بسیاری از موارد فرصت، توان، تفکر و درایت لازم برای ایجاد زیر ساخت لازم برای استفاده از انرژی‌های نو و تجدیدپذیر که از ضروریات توسعه پایدار هستند را نداشته است. از طرف دیگر امروز ما شاهد رشد الگوهای زندگی پرمصرف خصوصاً از منظر انرژی در کشورمان هستیم، این روند مصرف با توجه به پیر شدن چاه‌های نفت، مشکلات حفاری، استخراج و سرمایه‌گذاری، دستیابی به منابع نفتی در آینده را برای ما با مشکلاتی لاینحل روبرو خواهد کرد. بنابراین ضروری است سیاست‌های ایران در زمینه انرژی بازبینی شده و سمت و سوی آنها تغییر کند. اگر روند استفاده از این منبع انرژی گران‌ارزش در همه زمینه‌های مصرف خانگی و صنعتی و تولید انرژی الکتریکی به شکل موجود ادامه یابد، راهی جز صرفه‌جویی، تعویض منابع انرژی از فسیلی به تجدیدپذیر و افزایش راندمان تولید کارخانه‌ها تا رسیدن به حداقل انرژی هفته^۳، مصالح قابل بازیافت و بازاستفاده^۴ معماری قابل جداسازی با رویکرد انرژی، افزایش عمر

ساختمان، استفاده از مصالح با دوام، تعمیر و نگهداری و استفاده از سیستم کنترل هوشمند و بانک اطلاعات ساختمان پیش روی ما نیست.

به گمان بعضی، پنجاه درصد از مصرف انرژی جهانی و تا پنجاه و سه درصد از صدور گازهای گلخانه‌ای، مربوط به شهرسازی و معماری است (حیدری، ۱۳۹۳)؛ فلذا کاهش مصرف انرژی در این بخش از موثرترین عوامل بر توسعه پایدار کشور از طریق دستیابی به معماری پایدار خواهد بود. روش‌های کاهش مصرف دوران بهره‌برداری^۵ و جلوگیری از اتلاف انرژی در معماری بر همگان واضح است. اما در مورد انرژی نهفته هنوز زوایای تاریک و حرف‌های نگفته بسیار است، البته در مورد اندازه‌گیری مقدار آن در اجزاء مختلف ساختمان کارهای بسیاری انجام و جداولی ارائه شده و تقریباً ما امروز می‌توانیم میزان آن را در یک ساختمان محاسبه کنیم. اما هدف ما بحث در مورد رویکردهایی است که اول؛ میزان انرژی نهفته را از طریق ارتقاء روش‌های تولید و افزایش راندمان چرخه‌های تولید ساختمان کاهش داده و دوم؛ با یافتن راه‌کارهایی که باعث افزایش عمر ساختمان، باز استفاده و باز یافت مصالح پس از پایان عمر ساختمان خواهد بود، از یک سو میزان مصرف انرژی نهفته را کاهش و از سوی دیگر مقدار نهفته شده آن را در ساختمان برای مدت بیشتری حفظ کرده تا از این طریق از مصرف بیشتر انرژی در معماری جلوگیری کنیم.

۳- پرسش‌های تحقیق

- ۱- چگونه افزایش انرژی نهفته می‌تواند باعث کاهش انرژی کلی ساختمان شود؟
- ۲- اگر پاسخ پرسش نخست درست است، چگونه می‌توان انرژی نهفته در ساختمان را حفظ و کاهش داد؟
- ۳- چگونه نظام جاری معماری ایران می‌تواند قادر به تامین پایداری از منظر انرژی نهفته باشد؟

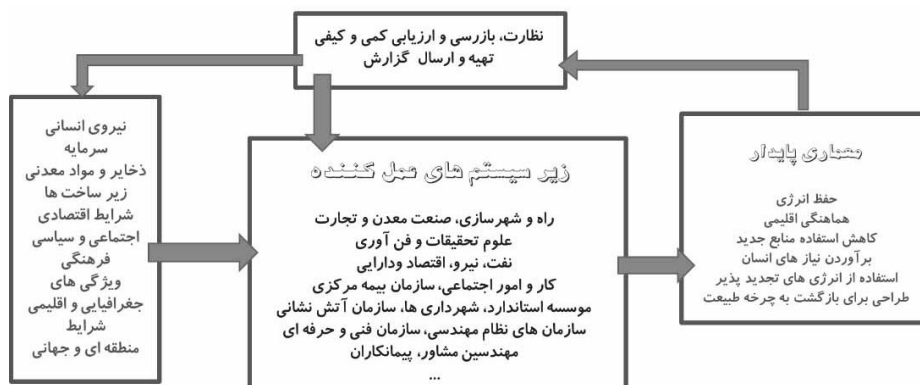
۴- پیشینه تحقیق

معماری در هر زیست‌بومی تابع قوانین فنی در حوزه علوم مهندسی و دانش معماری بوده و از استانداردها، شرایط اقتصادی، اجتماعی و محیطی که از آن‌ها می‌توان به عنوان داده‌های معماری نام برد، تبعیت می‌کند؛ تا بتواند در حین تامین کاربری، شرایط آسایش را در هر اقلیمی با تغییرات مولفه‌های حرارتی محیط مهیا کند. در نهایت تولیدات انسان ساخت در قالب معماری به تبادلی پایدار با طبیعت دست می‌یابند. چنان که قادر باشند منابع و ذخایر را از طبیعت به اندازه گرفته و پسماندهای ساختمانی را به شکلی به طبیعت بازگردانند که در این رابطه تعاملی آسیبی به محیط وارد نشود و این معماری امروز با عنوان **معماری پایدار**^۶ شناخته می‌شود. بسیاری از اسناد و مقالات در مورد اینکه معنای واقعی پایداری چیست کاملاً سربسته و مبهم باقی مانده‌اند (Tingley, 2012). اصطلاح پایداری که به طور گسترده مورد استفاده قرار می‌گیرد، هنوز فاقد یک معنی ثابت و یک چارچوب مشترک است (Kundak, 2009). دیکشنری آکسفورد پایداری را "قابلیت پایدار ماندن" و در معنای دوم " صنایع ، توسعه و یا کشاورزی که از صدمه به منابع طبیعی " اجتناب کنند، تعریف می‌کند (Oxford English Dictionary, 2008). پایداری در واقع شامل راه‌کارهایی است که فعالیت‌های انسان که در حوزه‌های گوناگون برای رسیدن به توسعه پایدار صورت می‌گیرد، به طریقی انجام گیرند که مانع تخریب منابع طبیعت شوند.

به دنبال افزایش گرمایش جهانی و بروز تغییر اقلیم، متفکران و نظریه پردازان زیادی به دنبال یافتن راه حل های مختلف برآمدند که یکی از این راه حل های مطرح شده نظریه توسعه پایدار^۶ است (مضطرزاده & حجتی، ۱۳۹۴). تعاریف گوناگونی در خصوص معماری پایدار وجود دارد، در این بین، نظر نگارندگان این است که پایداری یک معماری زمانی تحقق می یابد که آنچه انسان می سازد در قالب معماری، با آنچه ساخته طبیعت است در قالب محیط زیست، به تعادل و تبادلی پایدار دست یابند. شبیه آنچه فرانک لوید رایت در معماری ارگانیکش بیان می کند، هیچ خانه ای نباید روی تپه و یا چیز دیگری باشد. باید جزء تپه باشد. به تپه تعلق داشته باشد. تپه و خانه باید با هم زندگی و هریک دیگری را خوشبخت کند.^۸ پیرنیا مردمواری؛ به معنای رعایت تناسب میان اندام های ساختمان با اندام های انسان، توجه به نیازهای افراد، پرهیز از بیهودگی؛ به معنی تلاش نکردن برای انجام کار بیهوده و خودبسندگی؛ یعنی تلاش برای تامین مصالح مورد نیاز از نزدیک ترین مکان را، از اصول مانای معماری ایران می داند و این موارد همان مواردی هستند که امروز دنیا با عناوینی چون پایداری به آن متوجه است (حیدری، ۱۳۹۳).

۴-۱- نظام جامع معماری

نظام یا سیستم مجموعه ای از اجزای دارای برهم کنش اند که برای دستیابی به بعضی اهداف در یک محیط با هم کار می کنند (شوالب، ۱۳۹۱). معماری در واقع یک سیستم پیچیده و متشکل از زیر سیستم های گوناگون است و در جزئیات آن اجزای بسیاری همانند یک سیستم با هم درگیر هستند، این سیستم که از آن می توان به نظام جامع معماری نام برد پیچیده، انعطاف پذیر و هوشمند بوده و اجزاء آن با روابطی دقیق با هم در تعامل هستند. جدای از اجزای داخلی معماری، عوامل خارجی از قبیل محیط، اقلیم، فرهنگ، اجتماع، سیاست و فن آوری از یک سو و از سوی دیگر سبک ها، سلاقی و نیازهای کاربردی انسان به عنوان داده های این سیستم به شمار می آیند.

تصویر ۲: نمودار نظام جامع معماری (ماخذ: نگارندگان)

همانطور که در تصویر ۲ نشان داده شده ورودی سیستم جامع معماری از بخش های گوناگونی در سطوح مختلف تامین می شود و این سیستم باید ورودی های متفاوت و متنوع را که دائما در حال تغییر هستند دریافت، تجزیه و تحلیل کرده و چنان فرآوری کند که نتیجه نهایی تولید معماری پایدار باشد. استفاده معماری از علوم مختلف باعث ورود اطلاعات و مولفه های متفاوت و تاثیر گذار بر معماری خواهد شد. معماری بر خلاف بسیاری از دست ساخت های بشر که فارغ از محیط و بستر قرارگیری

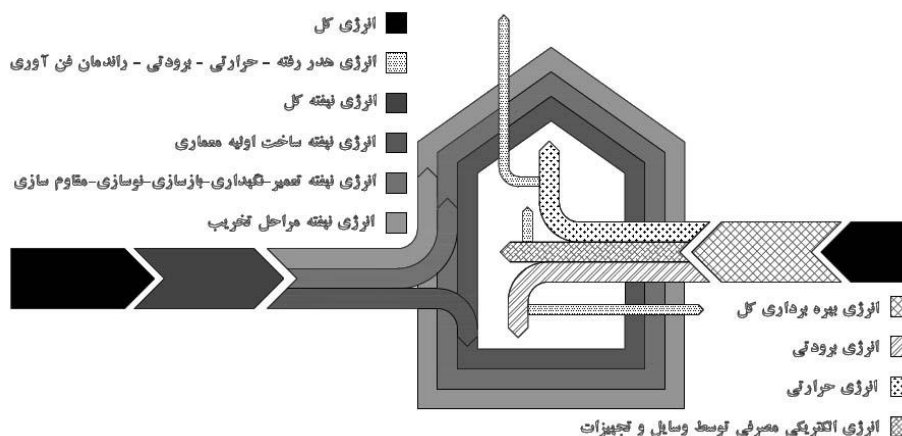
هستند، کاملاً هویت وجودی خود را از اقلیم و محیط کسب کرده و بر مبنای داده‌های اقلیمی خاص شکل گرفته و در بستر سرزمینی به حیات خود ادامه می‌دهد. معماری یک پدیده است؛ برای زاده شدنش بذری لازم است و برای پروراندنش باید تغذیه شود. به هر کجا که زاده شود؛ به رنگ خاک و طعم آب همان‌جا در می‌آید و با گذر زمان، می‌میرد اگر دگرگون نشود و به تعالی نرسد (فلامکی، ۱۳۷۱). عوامل زیادی در محیط بر کیفیت، کمیت، فرم، روابط و کلیت معماری موثرند، از آن جمله می‌توان به فرم زمین و عوارض آن، ویژگی‌های اقلیمی و آب‌وهوایی، دید و منظر اشاره کرد. معماری بایستی آگاهانه و با شناخت نیازها و اهدافش به مطالعه محیط پرداخته و با رصدی عالمانه بستر مناسب خود را بیابد و چنان بر آن بنشیند که انگار از ازل آنجا بوده است (کسمایی، ۱۳۸۲).

۴-۲- انرژی نهفته

بروس هانن^۹ از دانشگاه ایلینوئیز به رهبری یک تیم تحقیقاتی برای اولین بار در خصوص انرژی نهفته به تحقیق پرداخت، ایده اولیه پرداختن به چنین مفهومی از سال‌های منتهی به ۱۹۶۰ در ذهن او ایجاد شده بود، فعالیت‌های تحقیقاتی در این زمینه در نهایت در سال ۱۹۸۰ منجر به تأسیس مرکز تحقیقات فدرال برای صرفه جویی در انرژی و به دنبال آن در اغلب کشورها موسسات ویژه‌ای برای بحث انرژی تأسیس شد، در اولین قدم‌ها سعی بر تهیه جداولی از میزان انرژی مصرفی برای تولید مقدار مشخصی از مصالح شد و امروز این جداول برای اکثر مصالح مدرن موجود است. با داشتن این جداول و مقدار مصرف شده از هر مصالح در ساختمان می‌توان مقدار انرژی مصرفی را محاسبه کرد (Jackson, 2005). این انرژی نهفته، یا انرژی محاط شده^{۱۰}، شامل ارزیابی، انرژی مورد نیاز برای استخراج مواد خام از طبیعت، به‌علاوه انرژی‌ای که برای مرحله اول و دوم فعالیت‌های ساخت برای تولید محصول نهایی مصرف می‌شود (Mumma, 1995). از منظر اقتصاد می‌توان گفت، انرژی نهفته به عنوان انرژی‌ای که در ساخت، به‌علاوه تمام فرآیندهای بالادستی مصالح، از قبیل استخراج، فرآوری و تولید مصرف می‌شود به‌علاوه ملاحظات علم اقتصاد مشخص می‌شود (Langston & Langston, 2008).

۵- روش تحقیق

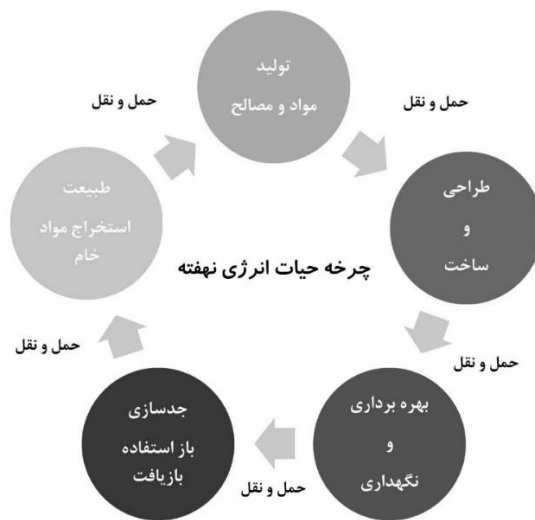
موضوع اصلی تحقیق در دهه ۱۹۵۰ میلادی مطالعات اقلیمی و سازه‌ای بود، درحالی‌که پهنه وسیع‌تر و متنوع‌تر تحقیق معماری، شامل مسائل اجتماعی-رفتاری، روش‌های طراحی و صرفه‌جویی در مصرف انرژی از دهه ۱۹۶۰ و اوایل ۱۹۷۰ میلادی شکل گرفت (Lara, 2001). بنابراین در این مقاله به حوزه انرژی و رویکردهای انرژی مدار پرداخته و با بررسی مدارک، مستندات در قالب کتب و مقالات از یک سو و استفاده از نتایج آزمایشات و اندازه‌گیری‌هایی که در نقاط مختلف جهان صورت گرفته (به دلیل فقدان اطلاعات داخلی در مورد میزان انرژی نهفته در طول عمر ساختمان) به عنوان مبنای کار استفاده شده است. معماری و شهرهای شکل گرفته از آن برای ادامه حیات و حفظ پایداری خود نیاز به انرژی دارند. امروز بیش از نیمی از پایداری کشورها به کاهش انرژی مصرفی در معماری وابسته است. مشخصه‌های معماری پایدار در نظام جامع معماری در شش محور تعریف شده که چهارگانه حفظ انرژی، هماهنگی اقلیمی، کاهش استفاده از منابع جدید، طراحی برای بازگشت به چرخه طبیعت بر انرژی معطوف است.

تصویر ۳: دیاگرام انرژی کلی معماری و گردش آنها در مراحل مختلف چرخه عمر ساختمان (ماخذ: نگارندگان)

انرژی از جهات گوناگونی در دوره عمر معماری موثر است، همان طور که در دیاگرام تصویر ۳ نشان داده شده است، انرژی کلی ساختمان^{۱۱} متشکل از انرژی نهفته و بهره‌برداری است. انرژی لازم جهت تامین شرایط آسایش ساکنین با تولید بار حرارتی، برودتی و انرژی الکتریکی مورد نیاز برای به‌کارگیری لوازم و تجهیزات برقی انرژی دوران بهره‌برداری نامیده می‌شود. میزان انرژی مصرفی برای استخراج، فرآوری، حمل‌ونقل مواد و مصالح ساختمانی، ساخت و نصب و در آخر، انرژی مصرف شده جهت نگهداری، تعمیر، بازسازی و نوسازی انرژی نهفته نامیده می‌شود، که البته بیشتر در بین متخصصین شناخته شده است. پایان عمر ساختمان، تخریب و تولید آوارهای ساختمانی و دفن آنها نیز با مصرف انرژی همراه بوده و مانند اتلاف انرژی حرارتی و برودتی ازجداره‌ها و انرژی تلف شده در اثر راندهای ضعیف فن‌آوری در قالب انرژی هدر رفته^{۱۲} دسته‌بندی می‌شود. با توجه به موضوع بحث و زوایای پنهان در مورد انرژی نهفته، به تعریف دقیق آن پرداخته و سپس اهمیت آن را در کاهش انرژی کلی ساختمان اثبات خواهیم کرد.

انرژی نهفته یا تجسم یافته، مجموع انرژی مورد نیاز برای استخراج، تولید مصالح، تحویل (حمل و نقل) و نصب خواهد بود. (Jackson, 2005). کراوتر انرژی نهفته را به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم در نظر داشته و بیان می‌کند که مجموع انرژی مورد نیاز در خلق یک ساختمان، شامل انرژی مستقیم، که در فرآیند ساخت و نصب مصرف می‌شود، و انرژی غیرمستقیم، که برای تولید مصالح و اجزاء ساختمان لازم است (Crowther, 1999). البته با نظر ترلور و همکاران که معتقدند انرژی نهفته انرژی‌ای است که برای تهیه یک محصول (بصورت مستقیم یا غیر مستقیم) در طی تمام فرآیندهای بالا دستی لازم است (Treloar & et al., 2001) بسیار نزدیک است. تولید معماری در همه مراحل نیاز به حمل و نقل دارد که خود همان طور که دیاگرام تصویر ۴ نشان داده شده باعث مصرف انرژی در قالب انرژی نهفته خواهد شد.

تصویر ۴: نمودار چرخه حیات انرژی نهفته (ماخذ: نگارندگان)

انرژی نهفته به دو ناحیه اصلی، یعنی انرژی نهفته اولیه و انرژی نهفته ثانویه تقسیم می‌شود. انرژی نهفته اولیه انرژی بازگشت‌ناپذیر مصرف‌شده، در فرآیند استخراج مواد خام تا ساخت بنا است. برای مثال، قاب فلزی یک پنجره انرژی نهفته اولیه ناشی از استخراج سنگ معدن، ذوب و فرآوری، انتقال فولاد به کارخانه تولید پنجره، تولید قاب پنجره و انتقال آن به محل پروژه را در بر خواهد داشت. انرژی نهفته اولیه متأثر از منابع و نوع مصالح ساختمان و طبیعت ساختمان است.

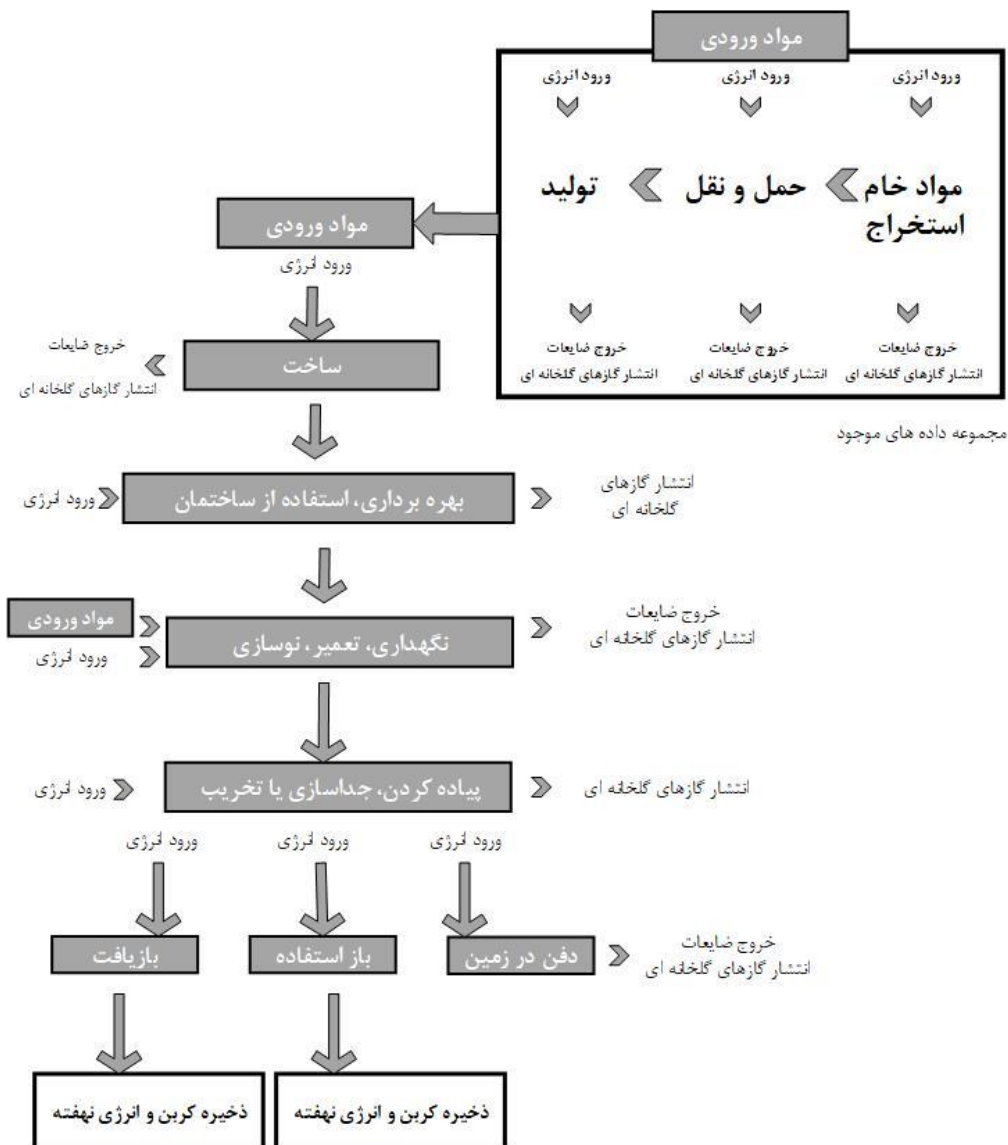
انرژی نهفته ثانویه، انرژی بازگشت‌ناپذیر مصرف‌شده برای نگهداری، تعمیر، بازیابی، بازسازی یا تعویض مصالح، اجزاء یا سیستم‌ها در دوره عمر ساختمان است. به‌طور مثال یک قاب پنجره که به اندازه کافی در مقابل زنگ زدگی حفاظت نشده، ممکن است که تعویض، یا رنگ شود. انرژی نهفته ثانویه متأثر از دوام و نگهداری مصالح ساختمان، سیستم‌ها و اجزاء نصب شده در ساختمان و دوره عمر ساختمان است. در جدول ۱ اجزای متشکله انرژی کلی ساختمان به همراه تعاریف، حوزه مصرف و روش محاسبه نشان داده شده است.

جدول ۱: انواع انرژی در معماری، تعریف، حوزه مصرف و روش محاسبه (ماخذ: نگارندگان)

عنوان انرژی	تعریف و حوزه مصرف	روش محاسبه (Ramesha & et al., 2010)
انرژی نهفته	انرژی نهفته (تجسم یافته) عبارت است از مجموع انرژی مورد نیاز برای استخراج، تولید مصالح، تحویل (حمل و نقل) و نصب خواهد بود. (Jackson, 2005) که انرژی نهفته اولیه است. انرژی نهفته ثانویه انرژی بازگشت‌ناپذیر مصرف‌شده برای نگهداری، تعمیر، بازیابی، بازسازی یا تعویض مصالح، اجزاء یا سیستم‌ها در دوره عمر ساختمان است. انرژی نهفته به مراحل و روش‌های فرآوری مصالح وابسته است.	$EE = \sum m_i M_i + E_c$ مقدار مواد m_i مقدار انرژی مواد در واحد سطح M_i انرژی مورد استفاده در محل برای ساخت E_c
انرژی بهره برداری	بیانگر تقاضای انرژی برای استفاده عادی از ساختمان است، و شامل انرژی گرمایش، جابجایی هوا، تهویه مطبوع، آب گرم خانگی، روشنایی و کارکرد لوازم برقی ساختمان اشد (Cabeza et al., 2014). مصرف انرژی بهره‌برداری به جغرافیا، اقلیم،	$EO = EOA * L_b$ انرژی عملیاتی در طول عمر ساختمان EO انرژی عملیاتی سالانه EOA طول عمر ساختمان L_b

	شرایط آب و هوایی، ویژگی های فیزیولوژیکی و رفتاری ساکنین، نوع و میزان پوشش، عایق بندی جداره ها و محدوده های آسایش بستگی دارد.	
$ED=EDIS+Etd$ انرژی تخریب ED انرژی لازم برای پیاده کردن اجزای ساختمان $EDIS$ انرژی مصرف شده برای حمل و نقل مواد Etd	انرژی لازم در پایان عمر بهره برداری از ساختمان برای پیاده کردن اجزای ساختمان و دفع مواد آن در محل دفن زباله یا کارخانه بازیافت صرف می شود (Cabeza & et al., 2014).	انرژی تخریب
$ET=D*Fkm*Fc$ انرژی تخریب ET D مسافت طی شده مصرف سوخت در هر کیلومتر (بسته به خودرو متغیر است) Fkm قیمت هر لیتر سوخت (متغیر با نوع سوخت و کشور) Fc	در تمام مراحل تولید معماری، عملیات حمل و نقل صورت می گیرد که خود باعث مصرف انرژی در قالب انرژی نهفته خواهد بود	انرژی حمل و نقل * روش محاسبه این قسمت توسط نگارنده انجام شده است
* محاسبه میزان انرژی هدر رفته نیاز به اندازه گیری های دقیق و تجهیزات آزمایشگاهی و نمونه های دقیق ساخت فضای معماری در ابعاد آزمایشگاهی دارد WE	در پایان عمر ساختمان تخریب و تولید آوار های ساختمانی و دفن آنها با مصرف انرژی همراه بوده و مانند اتلاف انرژی حرارتی و پرودتی از جداره ها و انرژی تلف شده در اثر راندمان ضعیف فن آوری و سیستم های حمل و نقل در قالب انرژی هدر رفته دسته بندی می شود.	انرژی هدر رفته
$ELC=EE+EO+ED+ET+WE$ ELC انرژی کل (انرژی چرخه عمر)	انرژی چرخه عمر ساختمان، مجموع تمام انرژی هایی است که در چرخه عمر آن شامل بهره برداری، نهفته و هدر رفته مصرف می شود.	انرژی کل (انرژی چرخه عمر ساختمان)

درک بهتر ورود انواع انرژی در محدوده عمر ساختمان، خروج ضایعات و انتشار گازهای گلخانه ای از نمودار تصویر ۵ که توسط تینگلی ارائه شده میسر است.

تصویر ۵: نمودار محدوده های سیستم چرخه عمر ساختمان (ماخذ: (Tingley, 2012) - ترسیم و ترجمه نگارندگان)

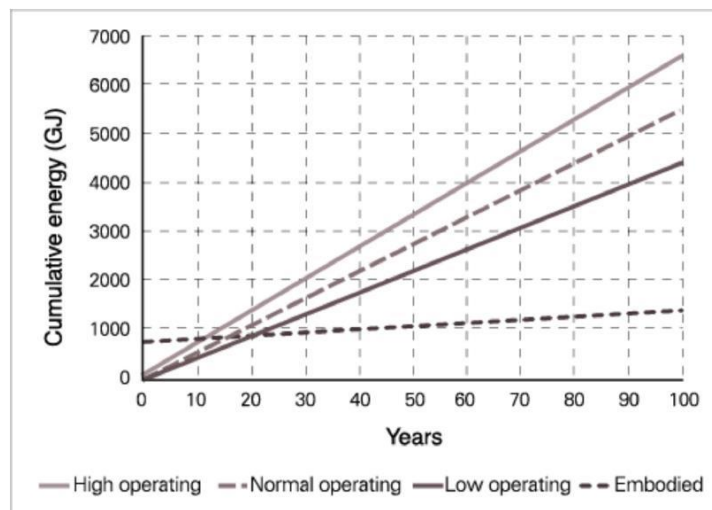
۶- تحلیل و بررسی انرژی در معماری

واضح است که ترکیبی متغیر از انرژی بهره‌برداری و نهفته شکل‌دهنده انرژی کل مصرفی در معماری است. طراحی بهینه مصرف انرژی کلی ساختمان نیاز به رویکردی موثر و هوشمندانه در تعیین سهم و کنترل این دو بخش دارد، که البته بایستی از مرحله طراحی در نظر گرفته شود، لذا با مقایسه میزان مصرف هر یک در یک دوره عمر منطقی ساختمان می‌توان به رویکردی مناسب در طراحی معماری انرژی‌گرا دست یافت تا انرژی را موثر و هوشمندانه مصرف کرده و انرژی کلی ساختمان را در دوره عمرش به حداقل برسانیم. انرژی نهفته با انرژی بهره‌برداری در ساختمان‌ها مقایسه شده و هرچه مقادیر مربوط به بهینه‌سازی انرژی بهره‌برداری افزایش پیدا کند، درصد انرژی نهفته کل افزایش خواهد کرد (شایانفر & دیگران، ۱۳۹۵). مصرف انرژی بهره‌برداری مرتبط به تامین آسایش حرارتی است. آسایش حرارتی با تعادل حرارتی بدن انسان مرتبط و تعادل حرارتی وابسته

به مسائل زیستی، روانی و محیطی است که با چگونگی انتقال حرارت بین انسان و محیط به عنوان مسئله‌ای پیچیده وابستگی دارد (حیدری، ۱۳۹۳). محتوای انرژی نهفته، یک بار در مرحله ساخت (جدا از تعمیر و نگهداری) که برخی اندیشمندان آن را انرژی نهفته اولیه نامیده‌اند مصرف می‌شود، درحالی‌که انرژی بهره‌برداری با گذشت زمان جمع می‌شود و در طول عمر ساختمان تحت تاثیر عوامل مختلف (نوع استفاده، تعداد ساکنین، فیزیولوژی ساکنین، تغییرات آب و هوایی، نوع پوشش، نوع فعالیت) قرار می‌گیرد. در این راستا زمان برابری انرژی در عمر ساختمان، بازاستفاده از مصالح، میزان انرژی نهفته در لایه‌های ساختمان، نوع مصالح، جزییات اجرایی و الگوهای ساختمانی نقش مهمی در تعیین رویکرد مناسب در خصوص انرژی ایفا می‌کنند.

الف- زمان برابری انرژی در دوره عمر ساختمان

مدت زمانی که انرژی بهره‌برداری با انرژی نهفته برابر می‌شوند بسیار مهم بوده و می‌تواند تعادل بین آنها را مشخص کند، بایستی توجه داشت که افزایش راندمان انرژی در دوره بهره‌برداری، که به‌طورمثال باعث کاهش انرژی حرارتی مورد نیاز می‌شود، به تنهایی نمی‌تواند به دلیل الزامات انرژی نهفته ناشی از افزایش انرژی نهفته عایق کاری اضافی، باعث کاهش مجموع انرژی ساختمان در دوره عمر آن شود. انرژی که نهفته شده در ترکیب انرژی ذخیره شده، از قبیل عایق‌بندی ساختمان، نیاز هست که در طول یک دوره منطقی باز پس گردد (England & Casler, 1995).

تصویر ۶: نمودار مقایسه تجمعی انرژی نهفته و انرژی بهره‌برداری (ماخذ: (Tucker, 2000))

با افزایش عمر ساختمان، انرژی بهره‌برداری افزایش یافته و انرژی نهفته اولیه ساختمان در مقایسه با آن ناچیز خواهد شد (Holtzhausen, 2007)، تا همین اواخر تصور بر این بود که انرژی نهفته ساختمان در مقایسه با انرژی بهره‌برداری آن در دوره عمرش مقدار کمی است و غالباً تلاش‌ها در جهت کاهش انرژی بهره‌برداری از طریق بهبود راندمان حرارتی جداره‌ها بود. اما مطالعات انجام شده توسط موسسه تحقیقات علمی و صنعتی استرالیا نشان داد که همیشه این گونه نیست، انرژی نهفته می‌تواند معادل چندین سال انرژی بهره‌برداری باشد. مثلاً در یک خانه متوسط، هزار گیگا ژول انرژی در مواد و مصالح استفاده شده، به‌شکل انرژی نهفته وجود دارد که معادل ۱۵ سال انرژی بهره‌برداری مصرفی آن است. در دوره عمر ۱۰۰ سال، این انرژی نهفته معادل رقم قابل توجه ۱۰ درصد انرژی مصرفی است. دکتر سلوین تاکر بر اهمیت انرژی نهفته تاکید و در نمودار تصویر

۶ با استفاده از انرژی مصرفی یک ساختمان اداری در سه بازه حداقل، میانه و حداکثر نشان داده که دوره عمر ساختمان زمان برابری انرژی مصرفی در دوره بهره‌برداری را با انرژی نهفته مشخص می‌کند، انرژی بهره‌برداری کم در دوره ۲۰ ساله، مصرف انرژی زیاد در دوره عمر ۱۰ ساله و انرژی متوسط در یک دوره عمر ۱۵ ساله با انرژی نهفته برابری می‌کند. این مسئله نشان‌گر اهمیت زمان برابری انرژی در دوره عمر ساختمان است. تا کر معتقد است انرژی نهفته یک ساختمان، مضربی قابل توجه از انرژی عملیاتی سالانه مصرفی است و برای صرفه جویی بیشتر در مصرف انرژی خانه‌های معمولی به انرژی نهفته بیشتری نیاز داریم.

ب- باز استفاده و بازیافت اجزای ساختمان

مجموع انرژی استفاده شده در یک خانه ویکتوریان^{۱۳} معادل مقدار انرژی (به عبارت سوخت) است که یک ماشین بتواند با آن پنج بار دور زمین بچرخد، یا نصف فاصله بین ماه تا زمین را طی کند، نگهداری و استفاده مجدد از منابع ساختمان‌های موجود از ضایعات انرژی جلوگیری و منابع را بارور می‌کند (English Heritage, 2003). استفاده مجدد از مواد ساختمان بخشی از انرژی لازم برای استخراج مجدد (انرژی نهفته) را صرفه‌جویی می‌کند، هنگام انتخاب اجزای استفاده شده یا مواد قابل بازیافت از یک ساختمان برای استفاده مجدد نقطه شروع، توجه به محتوای انرژی نهفته است. مناسب است که تمرکز در استفاده مجدد، از کالاهای و مواد با انرژی نهفته بالاتر باشد، تا بیشترین تاثیر در صرفه‌جویی انرژی به‌دست آید (Gorgolewski & Morettin, 2009).

جدول ۲: میزان صرفه جویی در انرژی نهفته بدلیل استفاده مجدد از مصالح (ماخذ: (Menzies, 2011) - ترسیم نگارندگان)

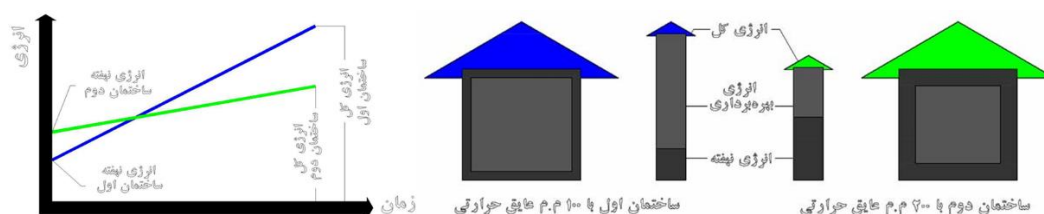
مواد و مصالح	انرژی نهفته کیلو گرم/مگا ژول	کربن نهفته کیلو گرم/کیلوگرم دی اکسید منتشره
آلومینیوم (۱۰۰ درصد مواد خام)	۲۱۸	۱۲/۷۹
آلومینیوم (۳۳ بازیافتی)	۲۹	۱/۸۱
فولاد (۱۰۰ درصد مواد خام)	۳۵/۴	۲/۸۹
فولاد (۳۳ درصد بازیافتی)	۲۵/۳	۱/۹۵

پروفیل‌های آلومینیومی پنجره‌های موجود با توجه به انرژی نهفته زیادی که در تولید آلومینیوم صرف خواهد شد، همان‌طور که منزیس در جدول ۲ نشان داده حدود ۸۶ درصد برای آلومینیوم نسبت به ۲۸ درصد برای فولاد در انرژی نهفته صرفه‌جویی خواهند داشت، با انتخاب مصالح مناسب و باز استفاده از آنها می‌توان در مصرف بخش زیادی از انرژی نهفته صرفه‌جویی و از این طریق انرژی کلی ساختمان را کاهش داد.

ج- کاهش انرژی کل با جزییات معماری

انرژی نهفته به ظاهر، هدر رفته و قابل بازگشت نیست و باید سعی کنیم مقدار آن را کم و برای مدت بیشتری حفظ کنیم. تحقیق و یافتن روش‌های تولید مواد و مصالح با مصرف انرژی نهفته کم، یک امکان جدید است. انتخاب دیگر، توسعه روش‌های جاری با راندمان بالا است، تغییر منابع انرژی مصرفی کارخانجات به انرژی‌های تجدید پذیر نیز باعث کاهش تولید کربن نهفته

خواهد شد (Tingley, 2012). رویکرد دیگر استفاده از روش‌های بازیافت و باز استفاده از مصالح به دست آمده از ساختمان‌های قدیمی، به جای تولید مجدد آنها از مواد خام استخراج شده است، بنابراین انرژی نهفته در ساختمان، کاهش و استفاده مجدد از مصالح اجازه حفظ کامل انرژی نهفته را می‌دهد. (Edmonds & Gorgolewski, Unknown Date).

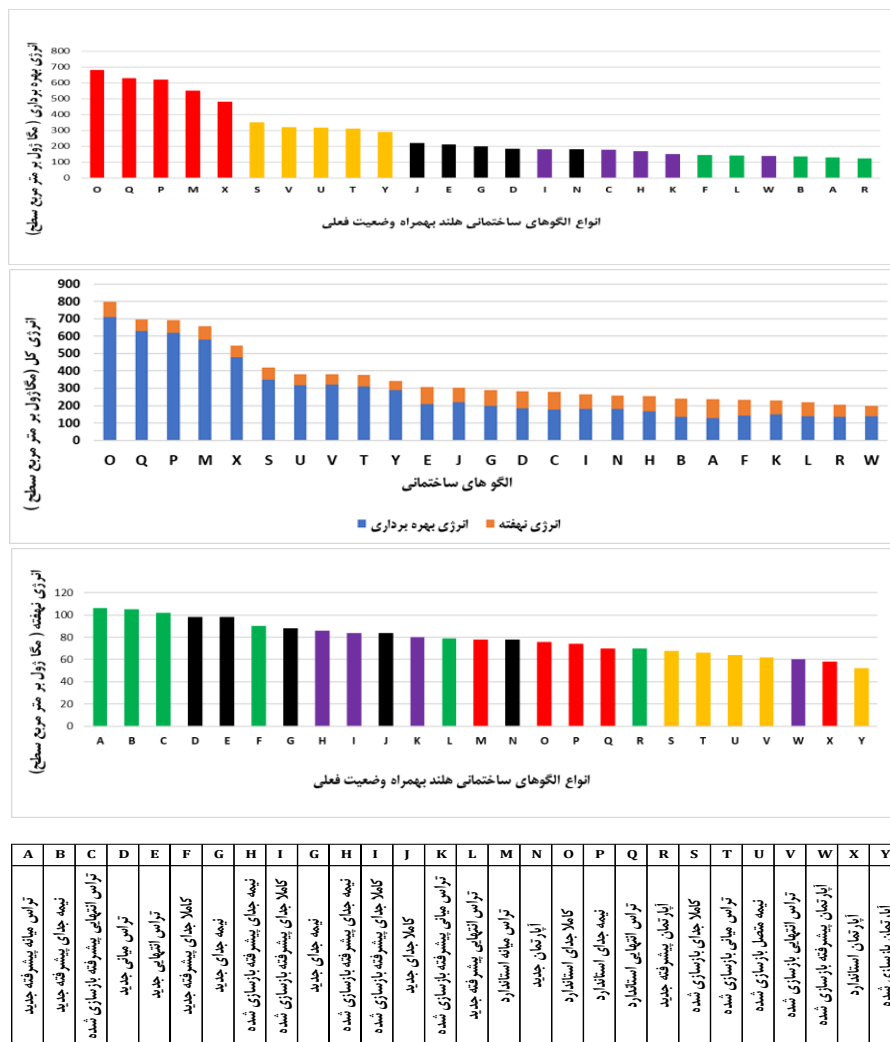

تصویر ۷: مقایسه تغییرات انواع انرژی در ساختمان با توجه به تغییر در میزان عایق حرارتی (مأخذ: (Menzies, 2011))

از آن جا که محتوای انرژی نهفته با تغییر جزییات متفاوت خواهد بود، در بسیاری از موارد این تفاوت چنانچه در جهت کاهش انرژی بهره‌برداری باشد قابل توجه خواهد بود. مقایسه وضعیت چرخه انرژی دو ساختمان با جزییات معماری متفاوت از نظر عایق‌بندی در تصویر ۷ نمایش داده شده است، ساختمان اول عایق بندی کمتر، انرژی نهفته کمتر و انرژی بهره‌برداری بیشتری دارد، ساختمان دوم عایق بندی بیشتر، انرژی نهفته بیشتر و انرژی بهره‌برداری کمتری در دراز مدت خواهد داشت. در مقایسه دو ساختمان همان‌طور که در نمودار شکل ۷ به‌وضوح مشخص است انرژی کلی ساختمان دوم علی‌رغم افزایش انرژی نهفته آن به دلیل کاهش انرژی بهره‌برداری در دوره عمرش کاهش یافته است.

د- الگوهای ساختمانی و انرژی

بحران انرژی و سوخت از یک سو و آلودگی‌های زیست محیطی و گرم شدن زمین از سوی دیگر، بشر را در شرایطی قرار داده است که هرگز پیش از این تجربه نکرده بود. در این مسیر، طراحی مناسب ساختمان‌ها، به عنوان یکی از مهمترین مصرف‌کنندگان منابع انرژی و تولیدکنندگان گازهای گلخانه‌ای^۴، می‌تواند گام موثری در زمینه بهبود وضع موجود باشد (حیدری، ۱۳۹۴). کوژاکووا و دیگران مطالعه‌ای در مورد انرژی نهفته، بهره‌برداری و کلی در خانه‌های مسکونی هلند با طراحی‌های متفاوت انجام داده‌اند.

تصویر ۸: نمودارهای انرژی نهفته، بهره برداری و کلی سالانه، الگوهای مسکونی هلند (ماخذ: (Koezjakova & et al., 2018) - ترسیم نگارندگان)

همان‌طور که در نمودارهای تصویر ۸ نشان داده شده است، مقدار مشخص انرژی نهفته سالانه از ۵۲ تا ۱۰۶ مگاژول بر متر مربع و انرژی بهره‌برداری از حداکثر ۶۸۲ مگاژول بر مترمربع سطح برای خانه‌های استاندارد^{۱۵} و حداقل ۱۲۴ مگاژول بر مترمربع سطح برای خانه‌های جدید پیشرفته^{۱۶} و مجموع انرژی استفاده شده شامل انرژی نهفته مصرفی به‌علاوه انرژی بهره‌برداری، متغیر بین ۱۹۳ تا ۷۵۸ مگا ژول بر مترمربع سطح برای انواع الگوها است.

۷- بحث

چهارگانه حفظ انرژی، هماهنگی اقلیمی، کاهش استفاده از منابع جدید، طراحی برای بازگشت به چرخه طبیعت که از مشخصه‌های نظام جامع معماری هستند همگی بر انرژی معطوف بوده و انرژی کلی ساختمان ترکیبی متغیر از انرژی بهره‌برداری و نهفته است. مدت زمانی که انرژی بهره‌برداری و انرژی نهفته با هم برابر می‌شوند بسیار مهم بوده و می‌تواند تعادل بین آنها

را مشخص کند، نتایج به دست آمده توسط دکتر سلوین تا کر نشان داد انرژی نهفته یک ساختمان، مضرری قابل توجه از انرژی عملیاتی سالانه مصرفی خواهد بود و برای صرفه جویی بیشتر در مصرف انرژی خانه‌های معمولی به انرژی نهفته بیشتری نیاز داریم. همچنین در مقایسه دو ساختمان با ضخامت جدارهای متفاوت که توسط منزیس صورت گرفته مشخص شد که افزایش هوشمندانه انرژی نهفته در دوره منطقی عمر ساختمان باعث کاهش انرژی بهره‌برداری و در نهایت منجر به کاهش انرژی کلی ساختمان خواهد شد. از طرف دیگر برای کاهش انرژی نهفته باید هنگام انتخاب اجزای استفاده شده یا مواد قابل بازیافت به محتوای انرژی نهفته توجه و از موادی استفاده کنیم که حاوی انرژی نهفته کمتری باشند. تینگلی هم اشاره کرده که این به فرآیند تولید، جنس مواد و راندمان انرژی صنایع بستگی دارد. بنابراین با انتخاب مصالح مناسب و باز استفاده از آنها می‌توان در مصرف بخش زیادی از انرژی نهفته صرفه جویی کرد تا از این طریق بتوان انرژی کلی ساختمان را کاهش دهیم. همچنین در باز استفاده و باز یافت جهت کاهش انرژی نهفته بهترین انتخاب استفاده از قطعات و مصالحی است که انرژی نهفته بیشتری دارند.

کوژاکووا و همکارانش در اندازه‌گیری انرژی نهفته، بهره‌برداری و کلی الگوهای ساختمانی هلند نشان دادند که انرژی نهفته غالباً برای خانه‌های مدرن و پیشرفته حداکثر و برای خانه‌های بازسازی شده حداقل است. همچنین آپارتمان‌ها کمترین و خانه‌های دارای تراس متوسط، به دلیل مسلح بودن دیوارهایشان، بیشترین مقدار انرژی نهفته را دارا هستند. از نظر نوع ساختمان خانه‌های مستقل بیشترین و آپارتمان‌ها کمترین مصرف انرژی بهره‌برداری را دارند. همچنین مجموع انرژی استفاده شده شامل انرژی نهفته مصرفی به علاوه انرژی بهره‌برداری، متغیر بین ۱۹۳ تا ۷۵۸ مگا ژول بر مترمربع سطح برای انواع الگوها نشان داده شده است. میزان مصرف انرژی نهفته در خانه‌های استاندارد ۱۰ تا ۱۲ درصد است. این سهم برای خانه‌های مقاوم سازی شده ۱۵ تا ۱۸ درصد، برای خانه‌های جدید ۲۹ تا ۳۴ درصد، برای خانه‌های مقاوم سازی شده پیشرفته ۳۱ تا ۳۵ درصد و برای خانه‌های جدید پیشرفته ۳۱ تا ۴۶ درصد است. این به وضوح تاثیر الگوهای متفاوت، استفاده بیشتر از مواد عایق و اهمیت روز افزون استفاده از انرژی نهفته را نشان می‌دهد. اما به معنای مطلق ما در مسکن جدید (پیشرفته) و مقاوم سازی شده شاهد کاهش شدیدی حدود ۶۳ تا ۶۶ درصد در کل مصرف انرژی در مقایسه با مسکن استاندارد بسته به نوع آن هستیم.

۸- نتیجه‌گیری

نظام جامع معماری با طراحی اولیه انرژی مدار و با طراحی الگوهای انعطاف پذیر، استفاده از مواد و مصالح با انرژی نهفته کمتر و با افزایش طول عمر ساختمان، به کارگیری جزییات مناسب با اتصالات خشک بازگشت پذیر و روش‌های ساخت مدرن قادر به ایجاد تعادل و توازن هوشمندانه بین سهم انرژی نهفته و بهره‌برداری خواهد بود. در نهایت سهم مناسب هر بخش از انرژی در دوره عمر منطقی ساختمان باعث کاهش مصرف انرژی کلی در معماری خواهد شد. راهکارهای مناسب جهت کاهش انرژی کلی ساختمان در دوره عمر آن از طریق کاهش و حفظ انرژی نهفته و افزایش عمر معماری به قرار ذیل است :

- طراحی از ابتدا با رویکرد انرژی، به کارگیری الگوهای معماری و سازه با طول عمر بسیار زیاد، منعطف، بازگشت پذیر، قابل تغییر و استفاده از مواد و مصالح با دوام با حداقل انرژی نهفته در مرحله تولید
- افزایش راندمان فن آوری کارخانجات تولیدی در جهت تولید با حداقل انرژی نهفته، افزایش راندمان ناوگان حمل و نقل، کاهش مسافت حمل و باز استفاده از اجزا و مصالح، نصب تاسیسات قابلیت دسترسی در دیوار، سقف و کف

- ارتقای دانش و روش‌های جداسازی اجزای ساختمان به‌جای تخریب و استفاده از جزییات معماری مناسب و بازگشت-پذیر با استفاده از اتصالات خشک (پیچ و مهره و ...) بجای اتصالات تر (مالت، چسب و رزین)
- بازسازی، مقاوم سازی، نوسازی، تعمیر و نگهداری هوشمندانه و منظم در مقاطع لازم با هدف افزایش عمر ساختمان

۹- پی نوشت ها

¹ United Nations Department of Economic and Social Affairs

^۲ توضیحات داخل دو پرانتز توسط نویسندگان مقاله اضافه شده است.

³ Embodied Energy (EE)

⁴ Reuse

⁵ Operational Energy (OE)

⁶ Sustainable Architecture

⁷ Sustainable Development

⁸ Frank Lloyd Wright “No house should ever be on a hill or on anything. It should be of the hill. Belonging to it. Hill and house should live together each the happier for the other”

⁹ Bruce Hannon, Jubilee Professor, University of Illinois at Urbana-Champaign that developed Energy Use for Building Construction in the 1970s.

¹⁰ Embedded Energy

¹¹ Building Overall Energy (BOE)

¹² Wasted Energy (WE) is energy that is not usefully transferred or transformed

^{۱۳} مکتب هنر ویکتوریایی یا هنر ویکتورین (Victorian Decorative Arts) در ۱۹۰۰-۱۸۲۰ در دوران ملکه ویکتوریا در انگلستان و آمریکا رواج داشت. این مکتب بر گرفته از خانواده سلطنتی و اشرافیت نیست، بلکه یک پاسخ در مقابل عوامل و بازتاب‌های زیباشناسانه اجتماع آن دوران بود. پیروان این مکتب اعتقاد داشتند که ارائه بسیار خوب موثر از مواد و مصالح مختلف چشم و دید بصری را تقویت می‌کند.

¹⁴ GHG, Green House Gases (main examples include carbon dioxide, methane, nitrous oxide and water vapour)

¹⁵ In the standard vintage, the building materials gypsum, clay brick and sand cement play an important role. When gypsum is present in the vintage (standard, retrofit and advanced retrofit) this material is a large contributor to the embodied energy use.

¹⁶ The advanced new vintage has the highest specific embodied energy use (MJ/(m²·a)) relative to the others. PUR is incorporated in the roof and used as door insulation (which none of the other vintages have). The floor is insulated with XPS (with a EEI of 3.28 GJ/m³)

منابع

- حیدری، ش. (۱۳۹۳). سازگاری حرارتی در معماری نخستین قدم در صرفه جویی مصرف انرژی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- حیدری، ش. (۱۳۹۴). برنامه ریزی و مدیریت منابع انرژی با نگاهی به معماری. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- حیدری، ش. (۱۳۹۵). در آمدی بر روش تحقیق در معماری. تهران: کتاب فکر نو.
- شایانفر، م. & دیگران. (۱۳۹۵). مصالح ساختمانی با انرژی نهفته و کربن نهفته کم. (س. مفیدی شمیرانی، & س. سید عبداللهی، تدوین کنندگان) چهارمین کنفرانس ملی پژوهش های کاربردی در مهندسی عمران، معماری و مدیریت شهری.
- شوالب، ک. (۱۳۹۱). مدیریت پروژه ها رویکردی بر پروژه های فناوری اطلاعات. (م. گلابچی، مترجم) تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- فلامکی، م. (۱۳۷۱). شکل گیری معماری در تجارب ایران و غرب. تهران: نشر فضا.
- کسمایی، م. (۱۳۸۲). اقلیم و معماری. اصفهان: نشر خاک.
- گاردنر، ه. (۱۳۹۱). هنر در گذر زمان. تهران: موسسه انتشارات نگاه.
- مضطرزاده، ح. & حجتی، و. (۱۳۹۴). معیارهای ساختار محلات شهری پایدار با تکیه بر اقلیم گرم و خشک ایران. تهران: آذرخش.
- Cabeza, L., & et al. (2014). Life cycle assessment (LCA) and life cycle and life cycle energy analysis (LCEA) of buildings and the building sector: A review. (L. Rincóna, V. Vilarinho, G. Pérez G, & A. Castella A., Eds.) *Renewable and Sustainable Energy Reviews*(29), 394-4166.
- Crowther, P. (1999). Design for disassembly to recover embodied energy. *16th Annual Conference on Passive and Low Energy architecture*. Melbourne/Brisbane/Carins, Australia.
- Edmonds, J., & Gorgolewski, M. (Unknown Date). Steel Component Design For Deconstruction. Retrieved July 21, 2010, from http://johnjing.co.nz/green_web/papers/2.pdf
- England, R., & Casler, S. (1995). Fossil Fuel Use and Sustainable Development: Evidence from U.S. *Advances in the Economics of Energy and Resources*, 44, 21-44.
- English Heritage. (2003). *Heritage Counts 2003: the economic value of the historic environment*. Swindon: English Heritage. Retrieved March 2011, from <http://hc.english-heritage.org.uk/content/pub/SUMMARY-03.pdf>
- Gorgolewski, M., & Morettin, L. (2009). The Process of Designing with Reused Building Components . *Lifecycle Design of Building, Systems and Materials, CIB Report 323* (pp. 105-109). Enschede, The Netherlands 12-15 June 2009: CiB Publication .
- Holtzhausen, H. J. (2007). Embodied Energy and its impact on Architectural Decisions. *WIT Transaction on Ecology and the Environment*(102).
- Jackson, M. (2005). Embodied Energy and Historic Preservation : A Needed Reassessment. *APT ۱۵۲ Bulletin, Journal of Preservation Technology*, 36(4), 47-52.

- Koezjakova, A., & et al. (2018). The relationship between operational energy demand and embodied energy in Dutch residential buildings. *Energy & Buildings*, 165, 233–245.
- Kundak, S. (2009). When Disasters hit Sustainability. *A/Z ITU Journal of Faculty of Architecture*, AZ-08.
- Langston, Y. L., & Langston, Y. L. (2008). Reliability of building embodied energy modeling modeling: an analysis of 30 Mebourne case studies. *Construction Management and Economics*(26(2)), 147-160.
- Lara, F. (2001). *Popular Modernism : An Analaysis of the Acceptance of Modern Architecture in 1950sBrazil (PH.D. diss, university of Michigan)*. University of Michigan.
- Menzies, G. (2011). *Embodied energy considerations for existing buildings*. Historic Scotland, Longmore House, Salisbury Place, Edinburgh EH9 1SH, Historic Scotland Technical Paper 13, Heriot-Watt University. © Crown copyright 2011.
- Mumma, T. (1995). Reducing the Embodied Energy of Buildings. *Home Energy Magazine Online*, January/Fabruary 1995.
- Oxford English Dictionary. (2008). Retrieved May 8, 2010, from http://www.askoxford.com/concise_oed/sustainable?view=uk
- Ramesha, T., & et al. (2010). Life cycle energy analysis of buildings: An overview. (R. Prakasha, & K. Shuklab, Eds.) *Energy and Buildings*(42), 1592–1600.
- Roaf, S., & et al. (2004). *Closing the Loop: Benchmarks for Sustainable Buildings*. London: RIBA Publications.
- Tingley, D. D. (2012). *Design for Deconstruction An Appraisal: Thesis submitted in partial of the degree in Doctor of Philosophy*. The University Of Sheffield.
- Treloar, G. T., & et al. (2001). Using national input output data for embodied energy analysis of individual residential buildings. (G. D. Holt, & P. E. Love, Eds.) *Construction Management and Economics*(19(1)), 49-61.
- Tucker, S. (2000). Embodied Energy. Retrieved from <http://www.dbce.csiro.au/ind-serv/brochures/embodied/embodied.htm>
- UNDES. (2004). *world population Graph of the world's estimated human population from 1700 until 2000, with population projections extending until 2100*. United Nations Department of Economic and Social Affairs/Population 2004. Encyclopædia Britannica, Inc. Retrieved from <https://www.britannica.com/science/population-biology-and-anthropology>

Original Research Article

Energy-Oriented Approaches in Architecture from Embodied Energy Perspective

Hamidreza Mansouri^{1*}, Shahin Heidary²

1- PhD Student in Architecture, Kish International Campus, University of Tehran, Iran

2- Professor, Faculty of Architecture, College of fine Arts, University of Tehran, Tehran, Iran

Abstract

A population of 8.9 billion up to 2050 will need more energy and resources. The economic growth accelerates fossil fuel exhaustion by the end of this century. Energy has an important role in sustainable development; therefore, the world will encounter energy crisis. In our country, vast expanse of hot dry climate is extending and so is the need of energy for cooling systems (cooling consumes more energy than heating). On the other hand, sustainability of an Oil-dependant economy will be threatened by energy crisis. Surveys reveal that 50 to 60 percent of energy consumption and also carbon and construction waste production is related to architecture and urban design. Since the total energy of the building is a combination of embodied energy and operational energy this essay aims to analyze these factors to find the best method for energy use reduction. Measurement of the embodied energy is not possible in Iran, owing to not having access to accurate information about the process of construction, material, details, transportation, repairs and maintenance. Therefore, some experiments of other countries were studied and their results were used in this research. Results of this research show the importance of initial design, effective details and improvement of construction methods which can increase the durability of a building. Durable materials with less embodied energy and modern repair and maintenance methods can lead us to this goal. Furthermore, comparing embodied energy with operational energy showed that an increase in the first one, by means of extra insulation, making thermal inertia by increasing width of walls and ceilings will reduce operational energy and as well total energy use. A comprehensive system of architecture is able to make a wise balance between embodied energy and operational energy through energy-based initial design, designing flexible patterns, using materials with less embodied energy, increasing lifespan of the building, using proper details with reversible dry connections, and modern construction methods. Finally, a proper portion of energy in normal lifespan of a building will lead to reduction of total energy in architecture. Strategies recommended to reduce total energy of the building during its lifespan through decreasing and conserving embodied energy are as follows:

- Initial design with energy saving approach, using long-lasting reversible, flexible, changeable construction and architecture patterns, and using durable materials with least embodied energy in production phase.
- Improving technology efficiency of factories produce materials with least embodied energy, increasing the efficiency of the transportation system, decreasing carrying distance and reusing materials, installation of accessible facilities in the walls, ceilings and floor.
- Improving the knowledge and methods used for splitting the components instead of demolition and using reversible proper construction details by means of dry connections (bolts and nuts) instead of wet connections (mortar, glue and resin).
- Regular wise reconstruction, retrofitting, renovation, repair, maintenance when necessary to increase lifespan of the building.

Keywords: Hot dry climate, Energy consumption, Operational energy, Embodied energy, Reuse